

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง "อิทธิพลของการสื่อสารในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษานิตหรือประเภทของสื่อที่ใช้ในการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดของเยาวชนในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา
2. เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการป้องกันยาเสพติด
3. เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน
4. เพื่อศึกษาทักษะการปฏิเสธและการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด
5. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคหรือภัยคุกคามที่เกิดขึ้นเมื่อมีการป้องกันยาเสพติด
6. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดระหว่างนักเรียนอาชีวศึกษาตอนต้นและตอนปลาย
7. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดระหว่างนักเรียนอาชีวศึกษาในสถานศึกษารัฐบาลและเอกชน
8. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะทางประชากร ความมั่งหวังในชีวิต การเปิดรับข่าวสาร ทัศนคติต่อการป้องกันยาเสพติด ทักษะการปฏิเสธและการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด
9. เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธและการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด โดยสมมติฐานในการวิจัยมีดังนี้
  1. ปริมาณการเปิดรับสื่อมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด
  2. นักเรียนอาชีวศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดแตกต่างกัน
  3. นักเรียนอาชีวศึกษาในสถานศึกษารัฐบาลและเอกชนมีทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดแตกต่างกัน
  4. ลักษณะทางประชากรมี ความสัมพันธ์กับ การเปิดรับข่าวสาร ทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธและการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด

5. การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด สามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดได้ดีที่สุด

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยคือ นักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 10 โรงเรียน รวม 420 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือแบบสอบถาม

การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการด้วยการหาค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร, การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด,ทัศนคติต่อการป้องกันยาเสพติด,ทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด, การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด

สำหรับการทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบ ได้แก่ การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย โดยใช้ t-test เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 และข้อที่ 3 การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 และข้อที่ 4 และใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 5

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 420 คน แบ่งเป็นเพศชาย 226 คน และเพศหญิง 194 คน มีอายุระหว่าง 15 – 26 ปี โดยมีอายุ 19 ปี มากที่สุด กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนสาขาพาณิชยกรรม มากกว่าสาขาอุตสาหกรรม และศึกษาระดับ ปวช.มากกว่า ปวส. มีรายได้ส่วนตัวประมาณเดือนละ 2,600 – 3,000 บาท ส่วนใหญ่สภาพครอบครัวเป็นแบบบิดา – มารดาอยู่ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีความขัดแย้งกันบ้างแต่ก็รักกันดี รายได้ของครอบครัว ประมาณ 10,001 – 20,000 บาท

เมื่อมีปัญหา กลุ่มตัวอย่างเลือกปรึกษาปัญหา กับ มารดา มากที่สุด และส่วนใหญ่ มักใช้เวลาว่าง ช่วยที่บ้านทำงาน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความมุ่งหวังจะศึกษาจนจบระดับปริญญาตรี และอยากประกอบอาชีพ ที่เป็นกิจการส่วนตัว

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การเปิดรับข่าวสาร

การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด แบ่งเป็น การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน การเปิดรับข่าวสารจากสื่ออื่น ๆ และการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล

การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดจากสื่อมวลชนอยู่ในระดับปานกลาง

การเปิดรับข่าวสารจากสื่ออื่น ๆ

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดจากสื่ออื่น ๆ อยู่ในระดับต่ำ

การเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลอยู่ในระดับต่ำ

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ทัศนคติต่อการป้องกันยาเสพติด

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติเป็นกลางในการป้องกันยาเสพติด รองลงมาคือ มีทัศนคติเชิงบวกในการป้องกันยาเสพติด

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันยาเสพติด

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดในระดับปานกลาง รองลงมา คือ มีทักษะการปฏิเสธในระดับสูง

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดในระดับปานกลาง รองลงมา คือมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดในระดับต่ำ

ตอนที่ 6 การทดสอบทดสอบสมมติฐาน ที่ 1 ปริมาณการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด

ผลการทดสอบพบว่า

1. ปริมาณการเปิดรับข่าวสารของนักเรียนอาชีวศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

2. ปริมาณการเปิดรับข่าวสารของนักเรียนอาชีวศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับและทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

3. ปริมาณการเปิดรับข่าวสารของนักเรียนอาชีวศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

ตอนที่ 7 การทดสอบทดสอบสมมติฐาน ที่ 2 นักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. และระดับ ปวส. มีทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดแตกต่างกัน

ผลการทดสอบพบว่า

1. ทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. และระดับ ปวส. แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

2. ทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. และระดับ ปวส. ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2
3. การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. และระดับ ปวส. ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ตอนที่ 8 การทดสอบทดสอบสมมติฐาน ที่ 3 นักเรียนอาชีวศึกษาในสถานศึกษารัฐบาล และเอกชนมีทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดแตกต่างกัน

ผลการทดสอบพบว่า

1. ทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาในสถานศึกษารัฐบาลและเอกชนไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3
2. ทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดนักเรียนอาชีวศึกษาในสถานศึกษารัฐบาลและเอกชนแตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3
3. การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาในสถานศึกษารัฐบาลและเอกชนไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3

ตอนที่ 9 การทดสอบทดสอบสมมติฐาน ที่ 4 ลักษณะทางประชากรมี ความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสาร ทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธและการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด

ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สาขาวิชา ระดับการศึกษา รายได้ ส่วนตัว สภาพครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว รายได้บิดา-มารดา ผู้ปรึกษาปัญหาคนแรก การใช้เวลาว่าง การศึกษาสูงสุดที่มุ่งหวัง และงานที่มุ่งหวัง

ผลการทดสอบพบว่า

จาก สมมติฐานที่ 4.1 ลักษณะทางประชากรไม่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติด ยกเว้น ผู้ปรึกษาปัญหาคนแรก และงานที่มุ่งหวัง เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์แต่เป็นความสัมพันธ์ในเชิงลบ

จากสมมติฐานที่ 4.2 ลักษณะทางประชากรมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ ในการป้องกันยาเสพติด พบว่า มีทั้งลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์และไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการป้องกันยาเสพติด ดังนี้

ลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการป้องกันยาเสพติด และเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 คือ

1. เพศ
2. สาขาวิชา
3. ระดับการศึกษา
4. รายได้ส่วนตัว
5. สภาพครอบครัว
6. การใช้เวลาว่าง

ลักษณะทางประชากรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 คือ

1. อายุ
2. ความสัมพันธ์ในครอบครัว
3. รายได้บิดา-มารดา
4. ผู้ปรึกษาปัญหาคนแรก
5. ระดับการศึกษาสูงสุดที่มุ่งหวัง
6. งานที่มุ่งหวัง

จาก สมมติฐานที่ 4.3 ลักษณะทางประชากรมีความสัมพันธ์กับ ทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด พบว่า มีทั้งลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์และไม่มีความสัมพันธ์กับทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด ดังนี้

ลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับทักษะการปฏิบัติในการป้องกันยาเสพติด และเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 คือ

1. สภาพครอบครัว
2. ความสัมพันธ์ในครอบครัว
3. ระดับการศึกษาสูงสุดที่มุ่งหวัง
4. การใช้เวลาว่าง

ลักษณะทางประชากรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับทักษะการปฏิบัติในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 คือ

1. เพศ
2. อายุ
3. สาขาวิชา
4. ระดับการศึกษา
5. รายได้ส่วนตัว
6. รายได้บิดา-มารดา
7. ผู้ปรึกษาปัญหาคนแรก
8. งานที่มุ่งหวัง

จากสมมติฐานที่ 4.4 ลักษณะทางประชากรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด พบว่า มีทั้งลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์และไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ดังนี้

ลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด และเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 คือ

1. เพศ
2. สาขาวิชา

ลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดในเชิงลบ คือ

1. ผู้ปรึกษาปัญหาคนแรก
2. งานที่มุ่งหวัง

ลักษณะทางประชากรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 คือ

1. อายุ
2. ระดับการศึกษา
3. รายได้ส่วนตัว
4. สภาพครอบครัว
5. ความสัมพันธ์ในครอบครัว
6. รายได้บิดา-มารดา
7. การใช้เวลาว่าง
8. ระดับการศึกษาสูงสุดที่มุ่งหวัง

ตอนที่ 10 การทดสอบสมมติฐานที่ 5 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดสามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดได้ดีที่สุด

1. จากสมมติฐานที่ 5.1 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดสามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดได้ดีที่สุด พบว่า เมื่อใช้ ทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดเป็นตัวแปรตาม และมีตัวแปรอิสระเป็นลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกัน การเปิดรับข่าวสาร ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า มีตัวแปรที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของทักษะการปฏิเสธได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำนวน 4 ตัวแปร คือ

1. อายุ
2. ทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด
3. ความสัมพันธ์ในครอบครัว
4. ระดับการศึกษาสูงสุดที่มุ่งหวัง

ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า การเปิดรับข่าวสารสามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธได้ดีที่สุด โดยที่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว และ การศึกษาสูงสุดที่มุ่งหวังเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลในทางบวก ส่วน อายุ และ ทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อทักษะการปฏิเสธในทางลบ

2. จากสมมติฐานที่ 5.2 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดได้ดีที่สุด พบว่า เมื่อใช้ การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดเป็นตัวแปรตาม และมีตัวแปรอิสระ คือ ลักษณะทางประชากร การเปิดรับข่าวสาร ทักษะคติ และทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด ผลการวิเคราะห์หัตถถอยพหุคูณพบว่า มีตัวแปรที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำนวน 2 ตัวแปร คือ

1. การเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติด
2. สาขาวิชาที่ศึกษา

ซึ่งตัวแปรที่เป็นไปตามสมมติฐานคือ การเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติดสามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดได้ดีที่สุด ส่วนตัวแปร สาขาวิชาที่ศึกษาไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

สมมติฐานที่ 1 ปริมาณการเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด

1. ปริมาณการเปิดรับข่าวสารของนักเรียนอาชีวศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการป้องกันยาเสพติด (ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)

การไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองนี้ สอดคล้องกับ ความคิดเห็นของนักวิชาการหลายท่าน ที่ว่า การเกิดหรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้น จะเกิดจากองค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งอาจมาจาก พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ผู้นำความคิดเห็น ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เป็นต้น รวมทั้งอาจมีปัจจัยทางสังคมรวมอยู่ด้วย ดังนั้น ในการที่บุคคลจะมีทัศนคติไปในทางดีหรือไม่ดีในเรื่องหนึ่งนั้น มิได้เกิดจากพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเพียงอย่างเดียวเท่านั้น อาจต้องพิจารณาถึง ตัวแปรอื่น ๆ ด้วย ดังที่ โจเซฟ ที แคลปเปอร์ (Joseph T. Klapper) กล่าวว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลซึ่งเป็นเพียงแรงเสริมต่อบุคคลเท่านั้น ในการโน้มน้าวใจในเรื่องความคิดเห็นและทัศนคตินั้น มิได้มีอิทธิพลโดยตรง ต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากการสื่อสารร่วมด้วย อาทิเช่น อุปนิสัย บรรทัดฐานของกลุ่ม กระบวนการเลือกรับสาร การเผยแพร่ข่าวสารโดยผู้นำความคิดเห็น รวมทั้งระบบของการสื่อสารมวลชนเองด้วย

2. ปริมาณการเปิดรับข่าวสารของนักเรียนอาชีวศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด (ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1)

จากคำจำกัดความของกรมอนามัย (2539) ที่ว่า ทักษะการปฏิเสธจัดเป็น ทักษะชีวิต ซึ่งเป็นทักษะภายในของแต่ละบุคคลที่ช่วยให้สามารถเผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจะเกิดทักษะชีวิตต่าง ๆ ขึ้นนั้น ก็ต้องอาศัยการถ่ายทอดประสบการณ์ การได้รับการอบรม และการฝึกฝนของตัวผู้ปฏิบัติเองให้เกิดความชำนาญจนเกิดเป็นพฤติกรรมปกติในการดำรงชีวิต นั้น จะพบว่าการเกิดทักษะการปฏิเสธจะต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ หลายกระบวนการ กว่าที่จะเกิดเป็นทักษะได้ ซึ่งรวมถึงขั้นตอนของการเปิดรับข่าวสารด้วย

เมื่อพิจารณาถึงการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดนั้น จัดว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิต คือ เป็นเสมือนการถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่ผู้รับสาร ไม่สามารถก่อให้เกิดการฝึกฝนทักษะที่ชัดเจนได้ ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์แต่ขาดการฝึกฝน ทักษะการปฏิเสธก็อาจไม่เกิดการพัฒนาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิศสมัย สุขอมรรตน์ (2540) ที่ทำการวิจัยโดยการจัดกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ให้กลุ่มทดลองได้รับการฝึกฝนและอบรมทักษะต่างๆ รวมถึงทักษะการปฏิเสธ พบว่าหลังการทดลอง กลุ่มทดลอง มีทักษะการตัดสินใจไม่สู้บุญหรี ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และมีพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ดีกว่าก่อนการทดลอง และดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ปริมาณการเปิดรับข่าวสารของนักเรียนอาชีวศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

จากคำกล่าวของ แม็คคอมบส์และ เบ็คเคอร์ (McCombs and Becker, 1979) ให้ความเห็นว่าบุคคลเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน เพื่อตอบสนองความต้องการ 4 ประการ คือ

1. เพื่อต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยการติดตามความเคลื่อนไหว และสังเกตการณ์สิ่งต่าง ๆ รอบตัวจากสื่อมวลชน เพื่อจะได้รู้ทันเหตุการณ์ ทันสมัย และรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรรู้
2. เพื่อต้องการช่วยตัดสินใจ (Decision) โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน การเปิดรับข่าวสารทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้
3. เพื่อการพูดคุยสนทนา (Discussion) การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนทำให้บุคคลมีข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการพูดคุยกับคนอื่นได้

4. เพื่อความต้องการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อรับรู้ และมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว

จะเห็นว่าบุคคลเปิดรับข่าวสารเพื่อความต้องการมีส่วนร่วม เพื่อรับรู้ และมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว สอดคล้องกับการเปิดรับข่าวสารการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด

สมมติฐานที่ 2 นักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. และระดับ ปวส. มีทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดแตกต่างกัน

1. ทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. และระดับ ปวส. แตกต่างกัน (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2)

แม้ว่านักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. และระดับ ปวส. เป็นกลุ่มนักเรียนที่มีอายุอยู่ในกลุ่มที่จัดเป็นวัยรุ่น คือ ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 15 – 22 ปี แต่ทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดที่แตกต่างกันของนักเรียนสองระดับ สอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารของ เดวิด เค.เบอร์โล (David K. Berlo, 1930) อ้างใน ขวัญใจ ผลิเจริญสุข (2539) ที่ว่า ทัศนคติ เป็นความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ที่มีพื้นฐานมาจากความรู้ และประสบการณ์ นักเรียนที่มีความแตกต่างกันของระดับชั้นการศึกษา มีประสบการณ์และพื้นความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดในปริมาณที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจมาจากการเรียนรู้ในชั้นเรียน หลักสูตร การสอน การรับรู้ข้อมูลจากกลุ่มสังคม รวมทั้งยังขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่อยู่ในสถานศึกษา ทำให้ทัศนคติต่อการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนสองระดับแตกต่างกันได้

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วริศรา วราลักษณ์ (2538) ที่ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสารความรู้เรื่องสิ่งเสพติดและการป้องกันสิ่งเสพติด จากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 มีระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องสิ่งเสพติดและการป้องกันสิ่งเสพติดแตกต่างกัน

2. ทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. และระดับ ปวส. ไม่แตกต่างกัน (ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2)

กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาในการวิจัยอยู่ในช่วงอายุเดียวกัน มีความคล้ายคลึงกัน ประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ได้อาจต่างกันไป ซึ่งแต่ละบุคคลก็จะมีรายละเอียดแตกต่างกันไปด้วย แต่ทักษะการปฏิเสธรเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการฝึกฝนอยู่บ่อย ๆ ให้เกิดความชำนาญ ซึ่งการฝึกฝนนี้ ไม่ได้มีการเพิ่มพูนขึ้นตามอายุขัยหรือระยะเวลาที่ผ่านไปของแต่ละบุคคล แต่เกิดได้จากผู้นั้นทำการเรียนรู้ ฝึกฝน เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิเสธรให้ดีขึ้น ไม่ใช่เพียงแค่ว่ารับรู้เรื่องราวที่ได้ฟัง ดังนั้นระดับการศึกษาที่ต่างกัน เช่นเดียวกับนักเรียนอาชีวศึกษาตอนต้นและตอนปลายนั้น ก็ไม่ใช่สิ่งที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดทักษะการปฏิเสธรที่แตกต่างกันได้

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ซาลิสและคณะ(1990) ที่ได้ทำการศึกษาผลของการฝึกทักษะ โดยฝึกการปฏิเสธรการสูบบุหรี่แก่นักเรียนระดับเกรด 4 – 7 จำนวน 78 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 39 คน และกลุ่มควบคุม 39 คน พบว่านักเรียนในกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกฝนสามารถปฏิเสธรการสูบบุหรี่จากการชักชวนของเพื่อนได้ดีกว่ากลุ่มควบคุม

3. การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาระดับ ปวช. และระดับ ปวส. ไม่แตกต่างกัน (ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2)

ผลการวิจัยในส่วนของปัญหา อุปสรรค และภัยคุกคามที่พบเมื่อปฏิบัติตนในการป้องกันยาเสพติด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อปฏิบัติตนในการป้องกันยาเสพติด นั้นคือ “การจบกิจกรรมที่มีผู้จัดขึ้นแล้ว ก็ลืมเรื่องนี้ไป เพราะไม่มีกิจกรรมต่อเนื่องให้ทำ” มีจำนวนมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมในการป้องกันยาเสพติดเป็นกิจกรรมที่บุคคลภายนอกเป็นผู้จัดขึ้น ซึ่งอาจเป็นทางโรงเรียนหรือจากทางองค์กรทางภาครัฐหรือภาคเอกชน ทำให้การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาทุกระดับ เป็นสิ่งที่ต้องรอคอยให้มีผู้ริเริ่มโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาก่อน จึงเกิดการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่ได้เกิดจากการริเริ่มเอง

ความหมายของการมีส่วนร่วมนั้น ปีเตอร์ โอคเลย์และเดวิด มาร์สเด็น (Peter Oakley and David Marsden: 1987) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม มีความหมายอย่างกว้าง ๆ คือ การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้าเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการดำเนินการของโครงการ ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการฯ ซึ่งจากผลการวิจัยที่กล่าวมาพบว่า นักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการริเริ่มหรือเกี่ยวข้องกับกระบวนการต่าง ๆ ที่จัดเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากปริมาณของโอกาสในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเสนอวิธีป้องกันยาเสพติด เมื่อมีการจัดรณรงค์ขึ้นในโรงเรียนหรือชุมชนนั้น มีผู้ที่ไม่เคยปฏิบัติจำนวนร้อยละ 36.7

ดังนั้นไม่ว่านักเรียนจะอยู่ในระดับชั้นใดก็มีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดไม่ต่างกัน รวมทั้งผลการวิจัยในส่วนของระดับการมีส่วนร่วมที่พบว่า นักเรียนอาชีวศึกษามีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดในระดับปานกลาง ซึ่งสาเหตุอาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมในการป้องกันยาเสพติดให้กับกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษานั้น อาจมีไม่พอเพียงจึงทำให้การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนทั้งสองระดับไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 นักเรียนอาชีวศึกษาในสถานศึกษารัฐบาลและเอกชนมีทัศนคติ ทักษะการปฏิเสธ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดแตกต่างกัน

1. ทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาในสถานศึกษารัฐบาลและเอกชนไม่แตกต่างกัน (ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3)

อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาที่อยู่ในสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ถึงมีความแตกต่างกันในด้านสังกัดที่เป็นสถาบันของรัฐบาลและเอกชน แต่ยังเป็นสถาบันการศึกษาประเภทเดียวกัน รวมทั้งในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างจากทั้งสองสถาบันก็มีทั้งเพศชายและหญิงเหมือนกัน จากลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่างที่กล่าวมาอาจเป็นเหตุให้มีระดับทัศนคติใกล้เคียงกัน

สอดคล้องกับ ประภาเพ็ญ สุวรรณ(2520) ที่กล่าวถึง ทัศนคติว่า เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้จากแหล่งทัศนคติต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมาย ซึ่งแหล่งที่ทำให้คนเกิดทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดอาจมาจากการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication from others) จะทำให้เกิดทัศนคติจากการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จากผู้อื่นได้ รวมทั้งความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทัศนคติบางอย่างเกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น โรงเรียน วัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในที่นี้ ทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดอาจเกิดจากการได้รับข้อมูลเรื่องยาเสพติดจากหนังสือเรียน ดังจะเห็นได้จากค่าของความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารเรื่องยาเสพติดจากสื่ออื่น ๆ ที่บ่อยที่สุด คือ ได้รับจากหนังสือเรียนจำนวนมากที่สุด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดกำลังศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาเหมือนกัน ซึ่งหลักสูตรการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน ทำให้ได้รับข้อมูลเรื่องยาเสพติดจากอาจารย์และจากหนังสือเรียนเหมือนกัน ทำให้เกิดทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดที่ไม่แตกต่างกัน

2. ทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดนักเรียนอาชีวศึกษาในสถานศึกษารัฐบาลและเอกชนแตกต่างกัน (เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3)

สถาบันการศึกษาในสังกัดรัฐบาลและเอกชนมีความแตกต่างกันในด้านของการเลือกรับนักเรียน โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาสังกัดรัฐบาล ที่จะต้องมีการเปิดสอบคัดเลือกเพื่อคัดระดับนักเรียนให้มีคุณสมบัติใกล้เคียงกัน โดยดูจากคะแนนสอบและคุณสมบัติต่าง ๆ เพื่อพิจารณาว่ามีความเหมาะสมแล้วจึงจะมีสิทธิเข้าศึกษาได้ ต่างจากสถาบันการศึกษาเอกชนที่ไม่เคร่งครัดกับเรื่องการสอบเข้าเรียนเท่าไรนัก อาจมีการสอบเข้าเรียนในบางสถาบัน แต่ก็ไม่เข้มงวดในการคัดเลือกนักเรียนเท่ากับสถาบันของรัฐบาล รวมทั้งรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนการสอนที่แตกต่างกันตามสภาวะเงื่อนไขของโรงเรียน

จากกระบวนการคัดเลือกที่แตกต่างกัน ส่งผลให้คุณสมบัติของนักเรียนจากสองสถาบัน อาจมีความแตกต่างกันไปบ้างโดยปริยาย และคุณสมบัตินี้ที่แตกต่างกันนี้ มีโอกาสที่จะส่งผลไปถึงทักษะการปฏิบัติของนักเรียนทั้งสองสถาบันได้

ดังข้อสรุปเกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติของกระทรวงสาธารณสุข (2540) ที่ว่า ทักษะการปฏิบัติ ซึ่งเป็นทักษะชีวิตแบบหนึ่งนั้น ไม่ใช่อารมณ์ ความรู้สึก หรือความเห็นความเชื่อ แต่เป็นองค์ความสามารถทางสติปัญญาที่ทุกคนจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นความสามารถที่อาจพัฒนาขึ้นได้ด้วย การฝึก และการกระทำซ้ำ ๆ จนเกิดความเคยชินชำนาญเป็นลักษณะนิสัย เพื่อจัดการกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัวได้อย่างเหมาะสมและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ ดังนั้น สถาบันการศึกษาแต่ละประเภท อาจฝึกฝนและอบรมนักเรียนของตนในด้านต่าง ๆ และก่อให้เกิดทักษะการปฏิบัติในการป้องกันยาเสพติดตามนโยบายของตน และมีความแตกต่างกันออกไป

3. การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาในสถานศึกษารัฐบาลและเอกชนไม่แตกต่างกัน (ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 3)

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อปฏิบัติตนในการป้องกันยาเสพติดนั้นคือ "การจบกิจกรรมที่มีผู้จัดขึ้นแล้ว ก็ลืมเรื่องนี้ไป เพราะไม่มีกิจกรรมต่อเนื่องให้ทำ" มีจำนวนมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาจากสถาบันทั้งสองประเภท เป็นสิ่งที่ต้องรอคอยให้มีผู้ริเริ่มโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาก่อน จึงเกิดการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่ได้เกิดจากการริเริ่มเอง ดังนั้น ไม่ว่านักเรียนจะอยู่ในสถาบันแบบไหน ก็มีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดไม่ต่างกัน และพบว่า นักเรียนอาชีวศึกษามีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดในระดับปานกลาง

สมมติฐานที่ 4 ลักษณะทางประชากรมี ความสัมพันธ์กับ การเปิดรับข่าวสาร ทศนคติ ทักษะการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4.1 ลักษณะทางประชากรมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติด พบว่า ลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติด และเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 แต่เป็นความสัมพันธ์ในเชิงลบ ได้แก่ ผู้รักษาปัญหาคนแรก และงานที่มุ่งหวัง อาจเนื่องมาจากการเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติด เป็นการเปิดรับข่าวสารในเรื่องที่ไม่ใช่เรื่องสำคัญในชีวิตประจำวัน รวมทั้งวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็นแสวงหาข่าวสารแปลกใหม่อยู่ตลอดเวลา การเลือกปรึกษาปัญหากับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง รวมไปถึงความมุ่งหวังในหน้าที่การงานจึงเป็นสิ่งที่ทางนักวิจัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญมากกว่า ทำให้ความสนใจในการเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติดลดลง

ซึ่งคุณสมบัติหนึ่งของวัยรุ่นที่ สุชา จันทน์เอม (2531) ได้กล่าวไว้ว่า เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความแปรปรวนทางจิตใจ ทางอารมณ์อย่างรวดเร็ว ด้วยอิทธิพลจากทั้งการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และการปรับตัวในสังคม วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กต้องการเตรียมตัวสำหรับอาชีพ เขาจะต้องทำการศึกษาลำรวจ ทดสอบความรู้ ความสามารถ ความสนใจของตนเองในการที่จะเลือกอาชีพ

วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กต้องการจะยึดมั่นในอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิตของตนเอง เด็กวัยรุ่นมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมที่เป็นลักษณะเฉพาะไม่เหมือนกับวัยอื่น

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ล้ำค่า ไพธิ์กระจ่าง (2534) ศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อของเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน พบว่า ในการตอบสนองความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง เด็กมีทางเลือกอยู่หลายทาง การเลือกช่องทางของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อมวลชน สื่อบุคคล หรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่างขึ้นอยู่กับความต้องการที่แตกต่างกันและตัวแปรด้านภูมิหลังบางประการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็ก เช่น อายุและเพศ กล่าวคือ ในการผ่อนคลายความทุกข์ในการหาแนวทางการวางตัวของเด็ก สื่อบุคคลในกลุ่มปฐมภูมิ ซึ่งมีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง จะมีบทบาทกับเด็กมากเมื่อเด็กมีอายุน้อยและมีการศึกษาดำ แต่จะลดบทบาทลงเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้นและมีการศึกษาสูงขึ้น พร้อม ๆ กับที่บทบาทของเพื่อนฝูงและการพึ่งพิงตนเองเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สำหรับสื่อมวลชน พบว่า บทบาทของสื่อมวลชนจะมีลักษณะเด่นชัด และคงที่มากที่สุดเมื่อเด็กมีความต้องการที่จะฆ่าเวลา

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4.2 ลักษณะทางประชากรมีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการป้องกันยาเสพติด พบว่า ลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการป้องกันยาเสพติด และเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 คือ สภาพครอบครัว โดยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดเชิงบวก กล่าวคือ เมื่ออยู่ในครอบครัวที่มีสภาพครอบครัวที่สมบูรณ์ พร้อมหน้าพ่อแม่ ทำให้เป็นผู้ที่ไม่มี

ปัญหาพื้นฐานทางครอบครัว ส่งผลให้เกิดทัศนคติที่ดีในด้านต่าง ๆ รวมทั้งทัศนคติต่อการป้องกันยาเสพติด ซึ่งอาจได้รับการปลูกฝังมาจากที่บ้าน เพราะสาเหตุของปัญหาวัยรุ่นนั้น เกิดจากหลายสาเหตุ และที่สำคัญ คือ บ้าน (สุพัตรา สุภาพ, 2539) เพราะบ้านเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อจิตใจของเด็ก เป็นสถาบันแห่งแรกที่ได้ฝึกอบรมเด็กโดยทั่วไป ทั้ง อุปนิสัย ทัศนคติ และความประพฤติ โดยเฉพาะสภาพความเป็นอยู่ของบ้าน มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กเป็นอย่างมาก

สอดคล้องกับงานวิจัยของ แววดา ธนบัตร (2534) ในเรื่องผลของการสื่อสารรณรงค์ต่อต้านการเสพยาบ้าที่มีต่อเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้ความเชื่อถือในแหล่งสารจากสื่อบุคคล โดยเฉพาะ บิดามารดา ซึ่งก็คือ องค์ประกอบที่สำคัญของครอบครัวนั่นเอง

ผลการทดสอบ สมมติฐานที่ 4.3 ลักษณะทางประชากรมีความสัมพันธ์กับทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด พบว่า ลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด และเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 คือ สภาพครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว การใช้เวลาว่าง และ ระดับการศึกษาสูงสุดที่มุ่งหวัง

จากข้อมูลลักษณะทางประชากรพบว่านักเรียนอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ มีความมุ่งหวังจะศึกษาจนสำเร็จระดับปริญญาตรี ที่แสดงถึง ความตั้งใจที่จะศึกษาเล่าเรียน รักความก้าวหน้า อยากศึกษาต่อให้สูงกว่าระดับที่เรียนอยู่ จะมีทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดในระดับสูงด้วย แสดงว่าผู้ที่มีความตั้งใจไม่ศึกษา ย่อมต้องรู้จักวิธีการในการดำเนินชีวิตตนเองให้ไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ การมีทักษะการปฏิเสธเพื่อหลีกเลี่ยงยาเสพติด เป็นทักษะที่ทำให้สามารถผ่านพ้นสถานการณ์เฉพาะหน้าได้

ความสัมพันธ์ในครอบครัวและสภาพครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้ สามารถก่อให้เกิดผลทั้งในทางบวกและทางลบต่ออนาคตของเยาวชนได้ ดังจะเห็นได้จาก การกำหนดสาเหตุของปัญหาวัยรุ่น และอาจทำให้หันมาพึ่งพาทางแก้ปัญหาหรือที่พึ่งที่ผิดอย่างเช่น ยาเสพติด นั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ (ป.ป.ส. 2534: 8 - 9)

1. ยา โดยคุณสมบัติของยาเสพติดนั้น ตัวมันเองมีฤทธิ์ที่ทำให้เกิดการเสพติดได้ง่าย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ยาเสพติดยังมีให้เลือกใช้มากมายหลายชนิด รวมทั้งสามารถหาซื้อได้ง่าย กรรมวิธีการเสพก็ไม่ยุ่งยาก

2. คน การที่บุคคลหันไปใช้ยาเสพติด ก็เพื่อสนองความต้องการของตนเอง ไม่ว่าจะโดยร่างกายหรือจิตใจ เช่น มีความจำเป็นต้องใช้ยาเสพติดเพื่อบำบัดความเจ็บป่วยจนติดโดยไม่รู้ตัว มีความอยากลอง อยากรู้ อยากเห็น ฯลฯ

3. **สิ่งแวดล้อม** เป็นระบบภาวะที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างยิ่ง สภาพแวดล้อมของสังคมที่วุ่นวายและซับซ้อนในปัจจุบัน โดยเฉพาะ ค่านิยมที่ผิด การอาศัยในแหล่งที่ใกล้ชิด ยาเสพติด เช่น ชุมชน แหล่งสื่อโทรม ทำให้วัยรุ่นที่มีความเปราะบางทางด้านจิตใจ หันเข้าหายาเสพติดได้ง่ายขึ้น

ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่สำคัญสำหรับผู้ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นนั้นก็คือครอบครัวเป็นอันดับแรก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีวรรณ ลีระพันธ์(2533) ศึกษาเรื่องความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลำดับชั้นสาขาวิชา เพศ รายได้ ครอบครัวของนักเรียน กับความรู้ และประสบการณ์ใช้ยาเสพติดแต่ละชนิด พบว่าข้อมูลด้านระดับชั้น สาขาวิชา เพศ ระดับรายได้ครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องยาเสพติด และการใช้ยาเสพติด

และสามารถอ้างอิงไปถึง แนวคิดทักษะชีวิต (กระทรวงสาธารณสุขและคณะ ,2539) ที่กล่าวว่า ทักษะชีวิต อาจได้จากการฝึกอบรม หรือกระบวนการเรียนการสอนทั้งจากที่บ้าน ชุมชน หรือโรงเรียน และมีผลเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ในครอบครัว หากครอบครัวมีลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่ดี เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครองใช้เวลาทั้งหมดทำมาหากิน หรือทะเลาะเบาะแว้งกันเสมอ ทำให้ไม่มีโอกาสได้อบรมสั่งสอน ดูแลลูก ทำให้เด็กอาจไม่มีการพัฒนาทักษะต่าง ๆ เพราะไม่ได้รับการสั่งสอนอบรม หรือฝึกฝนได้เต็มที่ รวมถึงทักษะการปฏิเสธยาเสพติด ที่ต้องอาศัยการฝึกฝน การถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้อื่นด้วยเช่นกัน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4.4 ลักษณะทางประชากรมี ความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด พบว่า ลักษณะทางประชากรคือ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ส่วนตัว สภาพครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว รายได้บิดา-มารดา การใช้เวลาว่าง ระดับการศึกษาสูงสุดที่มุ่งหวัง งานที่มุ่งหวัง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 ยกเว้น เพศและสาขาวิชาที่ศึกษา มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด และเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4 ส่วนผู้ปรึกษาปัญหาคนแรกและงานที่มุ่งหวัง มีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด

งานวิจัยของ ศรีเทพ เรียงยุทธนาชีวิน(2538) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อการป้องกันยาเสพติดของกลุ่มผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่า เพศ อายุ สถานภาพ

การสมรส ระยะเวลาในการทำงานไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับสารด้านการป้องกันยาเสพติด จากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

ขวัญใจ ผลิเจริญสุข (2539) ได้ศึกษา การสื่อสารในครอบครัว กับความรู้ และทัศนคติ เกี่ยวกับ ยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนหญิงและนักเรียนชาย มีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้าไม่แตกต่างกัน และนักเรียนทุกระดับชั้น คือ มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับยาบ้าไม่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยทั้งสองพบว่า ความรู้และทัศนคติในเรื่องยาเสพติดและการป้องกันยาเสพติด ระหว่างเพศชายและเพศหญิงไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ ที่พบว่า เพศหญิงและเพศชายมีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะทางประชากรที่แตกต่างออกไปจากกลุ่มประชากรในงานวิจัยอื่น เพราะ การจัดประเภทของสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดความแตกต่างในด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดขึ้นได้

สอดคล้องกับ ประมะ สตะเวทิน (2533, 111-112) ที่ว่าการจำแนกผู้รับสารออกเป็นกลุ่ม ตามลักษณะทางประชากร (Demographic characteristics) เช่น เพศ อายุ สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ การศึกษา และศาสนา เป็นต้น โดยมีสมมติฐานว่าผู้รับสารที่มีลักษณะดังกล่าวร่วมกัน ย่อมมีทัศนคติ และพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน ในการทำวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วยนักเรียนอาชีวศึกษาสาขาอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ที่มีความแตกต่างกันในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นวิชาที่เรียนและสภาพแวดล้อม ซึ่งอาจส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดของหญิงและชาย รวมทั้งนักเรียนจากทั้งสองสาขาวิชามีความแตกต่างกันได้

ซึ่ง ปีเตอร์ โอคเลย์และเดวิด มาร์สเด็น (Peter Oaklay and David Marsden: 1987) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม มีความหมายอย่างกว้าง ๆ คือ การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้าเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการดำเนินการของโครงการ ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการฯ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษานั้น เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผู้จัดขึ้น มากกว่าการริเริ่มกิจกรรมเอง ดังนั้น ความสมัครใจของแต่ละบุคคลก็มีความแตกต่างกันไป

ผู้ปรึกษาปัญหาคนแรกและงานที่มุ่งหวังเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด อาจเป็นผลมาจากคุณสมบัติของวัยรุ่น ดังที่ สุชา-จันทน์เอน (2531) กล่าวไว้ว่า เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความแปรปรวนทางจิตใจ ทางอารมณ์อย่างรวดเร็ว ด้วยอิทธิพลจากทั้งการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และการปรับตัวในสังคม วัยรุ่นเป็นวัยที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อจากวัยเด็กมาสู่ผู้ใหญ่ เด็กวัยรุ่นจึงมีความสับสนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับวัย บางครั้งคิดว่ายังเป็นเด็ก

เพราะครู ผู้ปกครอง บิดามารดา ยังคงให้ความเอาใจใส่ดูแลเหมือนยังเป็นเด็ก ยังไม่ปล่อยให้ทำอะไรได้อย่างอิสระเสรี และบางครั้งก็คิดว่าตัวเองเป็นผู้ใหญ่แล้ว เพราะมีร่างกายเติบโตเหมือนผู้ใหญ่ทุกอย่าง และได้รับการบอกเล่าให้ประพฤติตนอย่างผู้ใหญ่ ไม่สามารถจะทำอะไรบางอย่างที่เคยทำได้เมื่อเป็นเด็ก ฉะนั้น วัยรุ่นจึงมีปัญหาการปรับตัวมาก บ้างก็กลายเป็นอันธพาล บ้างก็ติดยาเสพติด บ้างก็หมกมุ่นอยู่กับอบายมุข ฯลฯ

เมื่อมีเรื่องต่าง ๆ ให้ต้องเผชิญ ให้แก้ปัญหา หรือตัดสินใจ ทำให้ความสนใจในเรื่องเหล่านั้นเบี่ยงเบนความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ที่จัดว่าเป็นสิ่งที่ห่างไกลจากชีวิตประจำวันมาก ทำให้การเลือกที่จะรับประทานอาหารหรือเรื่องต่าง ๆ กับบุคคลที่ไว้ใจและการมุ่งหวังที่จะก้าวหน้าต่อไปในอนาคตด้วยการคิดถึงงานที่มุ่งหวัง จึงทำให้การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดลดลงหรือไม่เกิดความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเลยก็เป็นได้

สมมติฐานที่ 5 การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด สามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธและการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดได้ดีที่สุด

ผลการทดสอบสมมติฐาน ตามสมมติฐานที่ 5.1 เมื่อใช้ ทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดเป็นตัวแปรตาม และมีตัวแปรอิสระเป็นลักษณะทางประชากร การเปิดรับข่าวสาร ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า มีตัวแปรที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของทักษะการปฏิเสธได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพียง 4 ตัวแปร คือ อายุ การศึกษาสูงสุดที่มุ่งหวัง ความสัมพันธ์ในครอบครัว และ ทักษะคิดในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า การเปิดรับข่าวสารสามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธได้ดีที่สุด

การเปิดรับข่าวสารไม่สามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดได้ดีที่สุด แต่พบว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวและการศึกษาสูงสุดที่มุ่งหวัง สามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธได้ เนื่องจากทักษะการปฏิเสธเป็นความสามารถส่วนบุคคลที่ได้มาจากการสั่งสอน เรียนรู้ การถ่ายทอดประสบการณ์ และที่สำคัญจากการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ดังนั้นในส่วนของ การเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติดเพียงอย่างเดียวจึงไม่สามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธได้ดีที่สุด

ส่วนการศึกษาสูงสุดที่มุ่งหวังของนักเรียนนั้นแสดงถึงความมุ่งมั่นในชีวิตของนักเรียนอาชีวศึกษาในด้านของระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มุ่งมั่นที่จะศึกษาจนจบระดับปริญญาตรี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสนใจในอนาคตทางการศึกษาและชีวิตของตน ซึ่งความมุ่งมั่นที่จะทำได้ศึกษา

ในระดับสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่นั้น แสดงถึงทัศนคติในเชิงบวกที่มีต่อชีวิตของตน มีความต้องการที่จะเจริญก้าวหน้า ลักษณะเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยความมุ่งมั่นที่จะดำเนินต่อไปให้ถึงจุดหมาย ทำให้พยายามหลีกเลี่ยงอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และอาจขัดขวางความมุ่งหวังที่ตั้งไว้ได้

ในเรื่องของทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดก็เช่นกัน หากนักเรียนส่วนใหญ่ที่มุ่งหวังจะสำเร็จการศึกษาในระดับสูง พบกับปัญหาในเรื่องยาเสพติด พวกเขาจะมีทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันตนเองไม่ให้เข้าไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ในทุกวิถีทาง เพื่อให้ความมุ่งหวังที่มีประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับสุชา จันทน์เอม(2531) ที่อธิบายถึงลักษณะของวัยรุ่นไว้ว่า เป็นวัยที่ยึดมั่นกับอุดมการณ์ปรัชญาชีวิตของตน และสุพัตรา สุภาพ (2539) ที่ระบุไว้ว่า วัยรุ่น เป็นวัยที่ต้องการมีอนาคต ต้องการความสำเร็จ ผันถึงจุดหมายในอนาคต เมื่อมีความมุ่งหวังที่จะศึกษาจนจบปริญญาตรีแล้ว หากมีอุปสรรคในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องของยาเสพติดเข้ามารบกวน ทักษะการปฏิเสธก็เป็นวิธีการในการป้องกันยาเสพติดที่เลือกใช้

อายุและทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดเป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายทักษะการปฏิเสธได้เช่นกันแต่เป็นความสัมพันธ์ในเชิงลบ จากงานวิจัยในเรื่องของการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ มีความสอดคล้องกับทักษะการปฏิเสธได้เช่นกัน งานวิจัยของ ล้ำค่า โพธิ์กระจ่าง (2534) ศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อของเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน พบว่า ในการตอบสนองความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง เด็กมีทางเลือกอยู่หลายทาง การเลือกช่องทางของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อมวลชน สื่อบุคคล หรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่างขึ้นอยู่กับความต้องการที่แตกต่างกันและตัวแปรด้านภูมิหลังบางประการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็ก เช่น อายุและเพศ กล่าวคือ ในการผ่อนคลายความทุกข์ในการหาแนวทางการวางตัวของเด็ก สื่อบุคคลในกลุ่มปฐมภูมิ ซึ่งมีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง จะมีบทบาทกับเด็กมากเมื่อเด็กมีอายุน้อยและมีการศึกษาต่ำ แต่จะลดบทบาทลงเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้นและมีการศึกษาสูงขึ้น พร้อม ๆ กับที่บทบาทของเพื่อนฝูงและการพึ่งพิงตนเองเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สำหรับสื่อมวลชน พบว่า บทบาทของสื่อมวลชนจะมีลักษณะเด่นชัดและคงที่มากที่สุดเมื่อเด็กมีความต้องการที่จะฆ่าเวลา

อย่างไรก็ตาม ตัวแปรด้านพัฒนาการซึ่งได้แก่ อายุและเพศของเด็กก็มีผลทำให้การใช้สื่อมวลชนของเด็กลดลงไปบ้างเมื่อเด็กมีอายุและการศึกษาสูงขึ้นถึงจุดหนึ่ง เนื่องจากความสนใจของเด็กได้เบี่ยงเบนไปสู่กลุ่มเพื่อนและการพึ่งตนเองมากกว่า

ผลการทดสอบสมมติฐาน ตามสมมติฐานที่ 5.2 เมื่อใช้ การมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดเป็นตัวแปรตาม และมีตัวแปรอิสระ คือ ลักษณะทางประชากร การเปิดรับข่าวสาร ทักษะ และการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด ผลการวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์พบว่า มีตัวแปรที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเพียง 2 ตัวแปร คือ การเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติด และ สาขาวิชาที่ศึกษา

การเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติดสามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดได้ดีที่สุด จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติดของกลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่ นั้น เปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์บ่อยที่สุด ประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดรับชมข่าวสารในการป้องกันยาเสพติดจากโทรทัศน์ รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อที่คิดว่ามีผลในการห้ามปรามหรือตักเตือนเยาวชนในเรื่องการป้องกันยาเสพติดนั้น ระบุว่าข่าวสารจากบิดามารดามีผลในการห้ามปรามสูงที่สุด และข่าวสารจากโทรทัศน์สำคัญเป็นอันดับสาม ซึ่ง ชวรัตน์ เชิดชัย (2527) ให้ความหมายของกระบวนการเลือกเปิดรับข่าวสารว่า หมายถึง กระบวนการที่ผู้รับข่าวสารแต่ละคนจะเลือกรับข่าวสารที่มีอยู่ เพื่อนำมาพิจารณาไตร่ตรอง อันเป็นผลจากสิ่งเร้าบางประการ และเพื่อแปลความหมายของข่าวสารนั้นออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ

การเปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติดก็เช่นกัน เพื่อนักเรียนได้เปิดรับข่าวสารในการป้องกันยาเสพติดแล้ว ก็ได้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ในการป้องกันยาเสพติดตามมาด้วยเช่นกัน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นกลุ่มที่มีลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในด้านของสาขาวิชาที่ศึกษา กล่าวคือ มีทั้งสาขาวิชาอุตสาหกรรมและสาขาพาณิชย์กรรม ที่ถึงแม้จะเป็นการศึกษาในรูปแบบอาชีพจะเหมือนกัน แต่สาขาวิชาที่เรียนมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งความแตกต่างนี้ ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสาขาวิชาพาณิชย์กรรม มีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดสูงกว่านักเรียนในสาขาอุตสาหกรรม

ซึ่งสอดคล้องกับ ประภาวดี ธานีรานนท์ (2540: 18 - 20) ที่ระบุว่า ปัญหาด้านพฤติกรรมและอารมณ์ที่พบได้บ่อยในเด็กวัยรุ่น ได้แก่ การติดเพื่อน วัยนี้เป็นวัยที่เด็กเริ่มสนใจกิจกรรมนอกครอบครัว ต้องการการยอมรับจากเพื่อน เริ่มมีเพื่อนในกลุ่มที่เหมือนกัน เนื่องจากเด็กไม่ต้องการพึ่งพิงผู้ใหญ่ และกำลังค้นหาเอกลักษณ์ของตัวเอง ซึ่งเด็กและเพื่อนอยู่ในช่วงพัฒนาการเดียวกัน จึงสามารถปรึกษาหารือทดสอบเอกลักษณ์ของตนกับกลุ่มเพื่อน แลกเปลี่ยนประสบการณ์แก่กัน และเด็กสามารถเรียนรู้และมีพัฒนาการทางสังคมได้จากกลุ่มเพื่อน

เพื่อนจะมีอิทธิพลต่อเด็กวัยรุ่น ในเรื่องทั่วไป เช่น เสื้อผ้า ทำทาง ภาษา ดนตรี แต่ในเรื่องของค่านิยมและจริยธรรมนั้น จะขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางครอบครัว ถ้าความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ราบรื่น เด็กอาจหันไปรับค่านิยมจากเพื่อนแทน รวมทั้งเรื่องของการใช้สารเสพติดด้วย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในสถาบันการศึกษาที่แตกต่างกัน คือ สังกัดรัฐบาลและเอกชนมีทักษะการปฏิเสธแตกต่างกัน คือนักเรียนในสถาบันรัฐบาลมีทักษะการปฏิเสธสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนสังกัดเอกชน ดังนั้นการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดและการสอนทักษะการปฏิเสธให้เยาวชนควรให้ความสำคัญกับนักเรียนในสังกัดเอกชนให้มากขึ้น โดยให้ทางโรงเรียนเพิ่มความเอาใจใส่ต่อเด็กนักเรียนให้มากขึ้น เพิ่มการเผยแพร่ความรู้ในการป้องกันยาเสพติดแก่นักเรียน และอาจสร้างกฎข้อบังคับที่เข้มงวดในการสอดส่องดูแลเด็กนักเรียน เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ในอันตรายของยาเสพติด และสร้างทักษะในการปฏิเสธยาเสพติดด้วยตนเอง ส่วนโรงเรียนรัฐบาลควรจะมีการสนับสนุนการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดต่อไปด้วย เพื่อรักษาทักษะการปฏิเสธที่เกิดขึ้นไว้ที่ระดับเดิมหรือเกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น

2. ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดในด้านของการป้องกันและการต่อต้านยาเสพติด มีการนำเสนอในระดับปานกลาง แต่มีปริมาณน้อยกว่าข่าวการจับกุมผู้ค้า/ผู้ผลิต จึงควรมีการนำเสนอข่าวสารในเรื่องนี้ให้มากขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้มีข้อมูลที่อาจนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการพัฒนาทักษะการปฏิเสธหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดมากขึ้น

3. ผลการวิจัยพบว่า ทักษะคติในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ควรมีการวางแผนการรณรงค์ สร้างกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาให้เพิ่มสูงขึ้น และทัศนคติที่อยู่ในระดับสูง อาจก่อให้เกิดทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดให้เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากผลการวิจัย ได้แสดงให้เห็นว่า ทักษะคติและทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดมีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้อัตราการติดยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนลดลงได้ด้วยตัวของนักเรียนเอง

4. เพื่อให้การป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงอย่างกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษา ประสบผลสำเร็จ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดทัศนคติ การฝึกฝนทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดมากขึ้น และจากผลการวิจัยที่พบว่า นักเรียนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดจากหนังสือเรียนมากที่สุด น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นในการผลิตสื่อต่าง ๆ เพื่อสอดแทรกเรื่องราวเหล่านี้

ไปพร้อมกับการสอน เพื่อส่งเสริมทัศนคติในการป้องกันยาเสพติดและการฝึกฝนทักษะการปฏิเสธ รวมไปถึงการสร้างสรรคกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชนในการป้องกันยาเสพติดให้มากขึ้น ด้วยการประสานงานกับสถาบันที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียน ซึ่งก็คือ ครอบครัวและโรงเรียน และชุมชน จัดกิจกรรมส่งเสริมการป้องกันยาเสพติดในกลุ่มที่สัมพันธ์กัน โดยให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับสังคมและสร้างความมั่นใจในการป้องกันยาเสพติดแก่นักเรียนอาชีวศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเฉพาะกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรขยายพื้นที่ออกไปตามจังหวัดต่าง ๆ เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถอ้างอิงกับวัยรุ่นส่วนใหญ่ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการทำวิจัยในพื้นที่ที่แสดงถึงปริมาณการติดยาเสพติดของนักเรียนอาชีวศึกษาในระดับสูง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้น และนำผลการวิจัยที่ได้มาปรับปรุงการวางแผนการใช้สื่อและวางแผนการประชาสัมพันธ์ เพื่อการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดที่ตรงกับความต้องการหรือตรงกับลักษณะของกลุ่มนักเรียนที่มีปัญหาเสพติดได้อย่างแท้จริง
2. งานศึกษาวิจัยด้วยงานวิจัยเชิงปริมาณในเรื่องของความมุงหวังในชีวิตของกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษา รวมถึงเรื่องของทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติด อาจไม่ได้รับคำตอบที่ต้องการอย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการเก็บข้อมูลในเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง จึงควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนมากขึ้น มีความชัดเจนเพียงพอที่จะระบุได้ถึงระดับของทักษะการปฏิเสธที่แท้จริงของกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาควรทำการศึกษาเชิงทดลองในเรื่องทักษะการปฏิเสธในการป้องกันยาเสพติดกับกลุ่มเยาวชน เพื่อนำผลมาปรับปรุงและออกแบบการอบรมการฝึกฝนทักษะการปฏิเสธที่เหมาะสมกับเยาวชนและได้ผลในการปฏิบัติจริง
3. ควรคำนึงถึงตัวแปรอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ระบุในการวิจัย ที่จะมีส่วนต่อการป้องกันยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาได้ และทำการวิจัยถึงอิทธิพลของตัวแปรเหล่านั้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างสื่อในการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพ สามารถก่อให้เกิดทัศนคติในการต่อต้านยาเสพติด เพื่อส่งผลให้เกิดการร่วมมือในการป้องกันยาเสพติดอย่างแท้จริง